

ende verclaringhe, vant eynde des Werelts, ende Duydelijcke aenwijsinghe, vant laetste jaer der selver (Rotterdam: voor Abraham Migoen, 1610) [KB: Pamflet 1817].

78. Zie voor een bredere uitwerking van het thema van de zondigheid van de samenleving in de boodschappen van een gereformeerde jonge ziener in 1622/23: Willem Frijhoff, *Wegen van Evert Willemsz. Een Hollands weeskind op zoek naar zichzelf, 1607-1647* (Nijmegen 1995), 290-313.

79. H.C. Hazewinkel, *Geschiedenis van Rotterdam* (herdr. Zaltbommel 1975), IV, 966-977; Arie van der Schoor, *Stad in aanwas. Geschiedenis van Rotterdam tot 1813* (Zwolle 1999), 254-256. Voor de bredere context: A.Th. van Deursen, *Bavianen en slijkgeuzen. Kerk en kerkvolk ten tijde van Maurits en Oldenbarnevelt* (Assen 1974). In 1609-1610 speelde ook een heftige controverse over het Avondmaal tussen de twee Rotterdamse predikanten Franciscus en Samuel Lansbergen (vader en zoon) en de jezuïet Johannes de Gouda; die zal in dit milieu echter geen rol hebben gespeeld. Zie J. Andriessen S.J., *De Jezuieten en het samenhangsbesef der Nederlanden 1585-1648* (Antwerpen 1957), 156 en register.

80. De *Short Title Catalogue, Netherlands* kent geen enkele andere uitgave onder de naam T[h]omas Matthijsz, evenmin als Bots, *Rotterdam Bibliopolis*, 505.

81. GAR, DTB, Trouwboek gereformeerd, f. 291 v^o.

82. Eerst op 12 december 1627 wordt Jacob, zoon van Tomes Matijssse en Itge, gereformeerd gedoopt. Het moet hier om een ander ouderpaar gaan.

83. GAR, ONA, inv.nr 118, akte 26, p. 55.

84. GAR, ORA, inv.nr 513, p. 121; zie ook p. 553 (24 mei 1623, belending van hetzelfde huis) en 616.

85. J.A. Gruys & Jan Bos, *Adresboek. Nederlandse*

drukkers en boekverkopers tot 1700 (Den Haag 1999), 30, 62. Vergelijkbare pamfletten door Bastiaensz zijn Knuttel 1679 en 1792; door Van Ghelen: Knuttel 1559, 1564, 1687:1-2 en 1693a.